

Er werd door de commissie veel aandacht besteed aan van 't Sants financiële omstandigheden; die werden door firmanten van Heldring & Pierson volledig opgehelderd – een van de weinige punten waarop de zaak tot klaarheid kwam. Want natuurlijk besefte van 't Sant dat, nu de pers, waartoe bij geruchte veel doorgedrongen was, brandde van begeerte om volledig opening van zaken te geven, alleen door voortgezette misleiding zijnerzijds bevorderd kon worden dat de naam van de prins niet werd genoemd. Dienaangaande bestonden wel nogal duidelijke vermoedens maar de pers gaf daar slechts in vage termen uitdrukking aan.

Na de uitspraak van de commissie kwam mr. van Vrijberghe de Coningh in het vooronderzoek dat hij twee jaar lang voortzette, in wezen geen stap verder. Geen wonder! Als uitgangspunt om 'Elisabeth le Roi' op te sporen, bezat hij slechts de personalia welke van 't Sant in het proces-verbaal van december '27 opgenomen had, en al die gegevens waren gefingeerd. De zaak bleef dus onopgehelderd, maar van 't Sant was in de afgrond gevallen. Ter wille van de koningin en van het Huis van Oranje had hij zijn goede naam opgeofferd.

Het spreekt vanzelf dat koningin Wilhelmina hem voor zijn houding en vooral ook voor het offer dat hij gebracht had, ten diepste erkentelijk was. Nadien vertrouwde zij niemand méér dan van 't Sant: wie had ooit zo overtuigend kunnen bewijzen dat hij haar vertrouwen waard was?

Omgekeerd: tegenover de erkentelijkheid die zij jegens hem koesterde, stond de grenzeloze eerbied die hij voor haar had; hij zag hoog tegen haar op, hij begeerde niet anders dan de trouwste van haar dienaren te zijn, zij het dat hij bleef uitzien naar de dag waarop hem een publieke functie gegeven zou worden welke geen andere interpretatie zou toelaten dan dat hij volledig gerehabiliteerd was.

Hij bleef na zijn ontslag als hoofdcommissaris in dienst van de koningin tegen het voor die tijd hoge jaarsalaris van f 12 000 en behoorde tot de zeer weinigen aan wie de koningin opdracht gaf, haar te volgen, zo zij ooit bij een Duitse aanval Den Haag of Nederland zou moeten verlaten; hij liet er op 13 mei '40 zijn vrouw en dochter achter.

★

had hem toen gezegd: 'Ik zal straks voor mijn Schepper staan en ik heb de behoefte, u te zeggen dat de verklaringen die ik voor de commissie van drie afgelegd heb, maar gedeeltelijk waar zijn. U wil ik zeggen dat ik in dat opzicht niets gedaan heb waarvoor ik mij behoef te schamen.' Wat hij precies gedaan had, kreeg evenwel ook Bosch niet te horen. (J. J. van der Gaag, 22 sept. 1960)